

Het staat er niet anders voor, wat de kwestie van de „onpersoonlijke” menselijke natuur van Christus betreft. Men kan daarover slechts dan spreken, als we weten, wat onder „persoon” te verstaan is. Dat Prof. Hepps eigen persoonsbegrip nog bij lange na niet gereed is, meenen we uit de zeer bevreemdende opvattingen, die hij in zijn dictaten heeft verdedigd (zie wat we er uit citeerden) wel te mogen afleiden. Zeker lijkt me wel, dat Prof. Hepp geen enkel der persoonsbegrippen, die in onloop waren ten tijde, toen de belijdenis opgesteld werd, voor zijn rekening zou nemen. En toch zouden we ons moeten voegen naar het hem nog maar zoo ongeveer voor den geest zwevende, maar verder ons allen onbekende persoonsbegrip?

Maar dat is toch heusch te veel gevraagd. Als we op die manier de formulieren van eenigheid tegen elkander zouden gaan aanwenden, dan zou binnenkort de „eenigheid” teloor gegaan zijn. En dan was de „eenigheid” der vaders zelf een kersteniaansche roes geweest, meer niet. Want zij wisten het wel, dat er diepe verschillen overbleven inzake dergelijke grondproblemen, en bleven toch één. Het is een klein kunstje, aan te toonen, dat niemand onder de oude gereformeerden een persoonsbegrip, of een substantiebegrip, had voorgedragen, dat aller instemming reeds had verworven, toen de belijdenisschriften werden opgesteld. Integendeel: er waren ook toen over deze kwesties uiteenlopende meeningen; waarom dan ook reeds historisch vaststaat, dat aanvaarding der belijdenis niet inhoudt de binding aan één der vele meeningen, welke voorstanders zich, terwille der „eenigheid” hebben kunnen vinden in de gemeenschappelijk aanvaarde formule. Er is bij elke formule steeds een „behoud van eigen gevoelen”. Het hatelijke misbruik, dat de ketteren van deze stelling maken, mag het oog der orthodoxen niet voor haar waarheid sluiten! Er zijn gevallen, waarin de kerk — meestal om ketterij te weren — op bepaalde punten zulk een „eigen gevoelen” nader toetsen wil, en een uitspraak er over doen wil. In zulke gevallen wordt derhalve de reeds bestaande formule nog nader toegespitst, en verscherpt. In alle gevallen evenwel, waarin dit niet geschied is, behoude men de „conscientievrijheid” voor zichzelf en voor ieder ander.

K. S.

LITERATUUR EN KUNST

Een noodlotstragedie.

Jan H. Eekhout: Aarde en Brood. — Uitg. Mij. „Holland”, Amsterdam.

De boerenroman uit de twintigste eeuw is geen idyllische beschrijving van het landleven. Het „hoe gelukkig rollt het leven des gerusten landmans heen”, was vroeger een dichterlijke verbeelding, is ook nu in strijd met de werkelijkheid.

Zeeuwsch-Vlaanderen heeft een dichter als landbeschrijver. Niet een die van uit de stad een liedje van verlangen naar het heerlijke vrije land zingt, om dan verder rustig de „stiklucht” der stad te blijven inademen. Ook niet een, die onbekend met het eigenlijke boerenbedrijf, er een genot in smaakt de geboortestreek nog eens te beschrijven, van verre gezien in een teere stemming, waardoor land en taal een onwezenlijke vorm aannemen. De tijd van Poot en Cremer is lang voorbij.

Eekhout heeft in zijn eersten grooten roman: „De Boer zonder God” zich een volbloed realist getoond en toch een dichterlijk ziener. Zijn boek werd een der beste streekromans, voldeed aan alle eischen van den modernen regionalen roman. Zijn tweede werk: „Patriciërs”, beschreef een klein Zeeuwsch stadje, en het uitstervend patriciaat, in een eenigszins gemaniëerde stijl, die wel paste bij den deftigen notaris van den ouden stempel. Er sprak een zekere weedom uit, een zachte melancholie om het noodzakelijk ondergaan van het schoone verleden.

In het nieuwste werk keert hij weer terug naar het land en de harde werkelijkheid. De stijl is uiterst modern, kort, zakelijk, scherp indringend en meedoogenloos, zich verwijdend alleen bij de teekening van het land. Zijn personen zijn stoere werkers, spaarzaam met woorden, worstelend met den grond om er het brood aan te ontrukken. Die strijd spitst zich hier toe tot een tragedie, een noodlotsverhaal in bijna klassieke gestrengheid. Het vruchteloos verzet der ouden tegen de onafwendbare beschikking van het noodlot, wordt hier omgezet in den doelloozen strijd van een boerengeslacht tegen den vloek die er rust op hun grond. Ondergang is het noodzakelijk einde, want machtiger dan de boer is zijn eenwenoude grond.

Frans Lammaert, de zoon van een groot-boer, die zijn voorvaderlijken grond heeft verspeculeerd, trekt naar een andere streek, om zijn brood uit de aarde te winnen. Volgens het volksgeloof rust er een vloek op het land dat hij bebouwt, maar hij geeft er niet om, want hij gelooft zelf niet meer dat hij kan terugwinnen, wat zijn geslacht verloor. Zijn zoon echter heeft nog dat geloof in zijn werk en in zijn land, omdat hij diep in zich heeft het geloof aan God die het werk zal zegenen. Zijn leven wordt gedeeltelijk geleid door een mystiek Christen, Djoek, die de wederkomst van Christus verwacht in Zeeuwsch-Vlaanderen. Deze brengt

Petrus ertoe te trouwen met Nella, die een kind verwacht, dat Djoek als de vervulling van zijn verlangen beschouwt. Op de geboorte van dat kind concentreeren zich de gedachten. Er zal een betere tijd door aanbreken. Voor Nella zal het zijn de rijkdom van het moederschap, voor Djoek de verwezenlijking van zijn droom, voor Frans Lammaert de opheffing van den vloek. Slechts Petrus laat er zich niet door beïnvloeden. Hij heeft de liefde van zijn vrouw, en de weelde van zijn grond. Want mee door Djoek's aanwijzingen, brengt de grond veel op, de vloek schijnt geweken. Zijn bezit dijt uit: nieuwe grond wordt bij het oude bezit getrokken. De oude Frans krijgt zelfs nieuwe hoop. Hij verricht de eerste zaaing, naar voorvaderlijk gebruik, in den naam der apostelen en in den naam van Christus. Een religieuze cultus wordt dit opdragen van het koren aan den Zegenaar. In dit verband is ook prachtig Djoek's oude legende van den boer die niet wist wat hij het Christus-kind zou brengen, en eindelijk een klomp aarde van zijn land bracht. En toen hij het aan het kind aanbood, was het een klomp goud geworden. Want het land, aan God opgedragen, ontvangt zijn hoogste waarde.

In dit gedeelte komt een prachtig optimisme de stoere werkkraft stalen. Wel is het kindje dood geboren, maar de hoop is niet verdwenen. Man en vrouw, opgaande in elkanders liefde, gevoelen Gods zegen ook in hun werk, dat zoo rijk beloond wordt. Als dichtbij de oorlog ontbrandt, brengt deze ramp hun zelfs nog grooter zegen. Doch hun geloof lijdt er onder — de krant, het beursbericht, de honger naar goud en land dooven hogere gevoelens uit. Dan komt de keer, als de langzame herkenning van de noodlotsbeschikking van het oude treurspel. De oude Frans ziet Nella's onvruchtbaarheid en hij erkent er in den vloek. Wat geeft de vruchtbaarheid van de aarde, als er geen groei van het menschengeslacht mee gepaard gaat? De mensch is genomen uit het stof der aarde, bloed en bodem behooren bij elkaar — ze kunnen niet los van elkaar blijven voortbestaan. En daarom gaat de oude Frans in Nella zien de verpersoonlijking van den vloek. Zij heeft schuld, zij moet boeten.

Ook hier weer dringt een noodlotgedachte naar voren: de onschuldige, door het Fatum vervolgd, doet kwaad, zonder het te weten en te willen, maar moet toch boeten voor die schuld.

Het lichaam van den ouden Frans is reeds gebroken — werken kan hij niet meer, maar hij zal het land bevrijden van den vloek. Dit wordt een idee fixe, die zoo hem overmeestert, dat hij gek wordt.

Ook dit gedeelte — hoe tragisch ook — is zuiver beschreven, maar er gaat een groote beklemming van uit. Het proces speelt zich niet meer af op het wijde veld, maar in de hersens van een geesteszieke. Nella kan er niet meer tegen op. Ook zij wordt krankzinnig en moet naar Holland ter verpleging. Voeg hier nog bij Djoek, wiens geestelijke afdwalingen verworden zijn tot godsdienstwaan en ge krijgt een droeven oogst van het leven der menschen.

Ongebroken staat nog Petrus. Hij durft het nog op te nemen tegen den vloek, ook na wat er gebeurd is. Hij heeft geloof in den grond, die steeds meer opbrengt, en geloof in zijn liefde en Nella's thuiskomst. Tot ook hem de vloek treft. Na den oorlog dalen de prijzen snel. Hij kan de pacht niet meer opbrengen van den geweldig duur gehuurden grond en ziet vlak voor Nella's herstel de ruïne van zijn levenswerk. Het is psychologisch weer geheel zuiver, dat zijn geest tegen dien stoot niet bestand is. In zijn verwarde hersens blijft een woord van de boosaardige zuster haken, dat een brand hem financieel kan redden. Zijn handen, niet meer bestuurd door een gezond brein, volvoeren haar raad. Doch bij den ondergang van zijn bezit breekt weer door hooger licht. Hij voelt de schuld en wil die boeten voor God en menschen. Vrijwillig geeft hij zich aan, kalm ondergaat hij zijn gevangenisstraf, nauwelijks dringt in zijn versuete hersens door het bericht van Nella's dood. Hij boet zijn schuld. Eindelijk weer vrij, voelt hij de schuld geboel, zich rein voor God. Nu rust op hem nog de taak, de booze zuster te doen boeten. Een glimlach van het portret van Nella weerhoudt hem van moord. Met dit portret vlucht hij en laat de wraak aan God over. „Hij gaat, Petrus Lammaert, gelijk een man met een vast doel”.

Met deze woorden sluit dit verhaal van aarde en brood. Een man, vrij van den vloek, vrij van schuld, omdat hij voor God en mensch geboet heeft, gaat in den nacht.

Waarom? vraagt men zich af, waarom dit alles? Wat is hier schuld, wat is hier zonde? Hier worden misdaden begaan, en psychologisch vloeien ze volkomen verdedigbaar voort uit het karakter — maar de geest werd verward, de persoon ontoerekenbaar.

We hebben hier te doen met menschen uit orthodox christelijke kringen. Ze spreken wel niet over hun geloof, maar ze gaan trouw naar „de kleine kerk”. Nella gaat bewust, niet uit sleur mee met Petrus. Djoek is een vroom man — wat heel mystiek, maar hij leeft naar het Woord. Een tijdlang schijnt dit stille geloof aan het werk doel te geven. Dan komen de fraaiste bladzijden uit dit

boek, als het wonder der liefde en de wasdom van de aarde beschreven worden.

Maar dan verdwijnt de kracht van 't geloof. Bij Frans is dit aanvaardbaar: hij bezat het eigenlijk nooit. Maar noch Nella, noch Peter ondervinden steun en troost uit hun geloof, en bij Djoek wordt het omgezet in zuiveren godsdienstwaan. Waarom? Het eenige antwoord, dat men kan vinden is: de vloek, het noodlot. Deze menschen worden gedreven; noch hun zonde, noch hun boete zijn christelijk beschouwd, Djoek, Frans en Nella gaan in hun waanzin onder — hun boete heeft hun zelfs geen bevrijding gegeven, die het Griekse drama den ongelukkigen nog verleent. En Petrus' boete? Hij voelt zich daarna zuiver — rein voor God en menschen, vervuld van de taak zijn schoonvader te moeten laten lijden, haar zelfs te moeten doden. Ook bij hem is geen sprake van zonde, van berouw, van vergeving. De „Heer-God” wordt bij hem een begrip zonder veel inhoud — trouwens zijn geest is nog ziek.

De schrijver heeft een tragedie beschreven, die grootendeels voldoet aan de eischen van het klassieke treurspel. Zijn taal is prachtig, zijn stijl een noodzakelijke vorm voor den beklemmenden inhoud. Alleen — dit is geen christendom. Hier loopen de aanvankelijke christelijke tendenzen bij menschen, die hun persoonlijke verantwoordelijkheid kennen, en zich weten kinderen van een liefderijk God, uit in het troosteloos pessimisme van een heidensche noodlotsleer.

Het christendom erkent ook den vloek over de aarde, maar getuigt tevens van de opheffing daarvan door Jezus Christus. En dat missen we in dezen roman. Eekhout schreef hier een zeer sterk werk, een der aangrijpendste boeken van dezen tijd, maar christelijk is het niet.

Gr.

H. S.

GEESTELIJKE ADVIEZEN

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan Ds D. van Dijk, Akkerstraat 26, Groningen.)

De zelfreflectie des geloofs.

Prof. Ridderbos heeft in zijn artikel in het „Gereformeerd Theol. Tijdschrift” ook geschreven over de zelf-reflexie van het geloof.

Daarmee wordt dan bedoeld, dat de geloovige zichzelf bekijkt en ook zijn geloof zelf maakt tot een voorwerp van zijn beschouwing.

Volgens Prof. Ridderbos ligt in die zelf-reflexie ook opgesloten, dat de geloovige zichzelf toetst op deze vraag: „is mijn geloof wel het echte geloof?”

Op het eerste gezicht heeft deze redeneering van Prof. Ridderbos den schijn van juistheid aan zich; toch is ze m.i. bij verder doordenken niet te handhaven.

Natuurlijk kan een geloovige zijn leven maken tot voorwerp van beschouwing.

Hij kan er zich rekenschap van geven hoe dat nieuwe, van God hem gegeven leven, zich roert en beweegt, hij kan acht geven op de vruchten, die dat geloof draagt; hij kan trachten te ontdekken in hoeverre het leven uit God nog niet de volle heerschappij over heel zijn bestaan heeft gekregen.

Een dergelijke zelf-reflexie is zeer noodig; immers daardoor alleen zal het mogelijk zijn, dat wij God leeren danken voor Zijn wonderwerk aan ons; daardoor alléén zullen wij, ontdekt aan ons tekort, met nimmer falenden ijver er ons op kunnen toeleegen, om, in de kracht des geloofs, het nieuwe leven tot steeds volkomener heerschappij te brengen.

Maar — daarmee is niet gezegd, dat tot die zelfreflectie ook behoort het zoeken van een antwoord op de vraag: „geloof ik wel ECHT?”

Een dergelijke vorm van zelfonderzoek mag, om meer dan één reden, onder ons geen plaats hebben.

a. Zij is in strijd met de verbondsgehoorzaamheid.

God vraagt op elk oogenblik van mijn leven van mij, dat ik zal rusten in Zijn beloften. Wanneer ik mijzelf de vraag stel: „is mijn geloof wel echt?”, dan heb ik daarmee dat rusten in Gods beloften prijs gegeven en ben teruggestapt op het standpunt van den twijfel.

Prof. Ridderbos ontkent dat wel, maar, eerlijk gezegd, ik begrijp niet, hoe hij dat kan ontkennen.

Wie eerlijk zichzelf onderzoekt op de vraag: „is mijn geloof wel echt?” moet uitgaan van de gedachte, dat het mogelijk is, dat hij tot de ontdekking zal komen, dat dat geloof niet echt is; waarvoor dient anders dat onderzoek?

Maar op een oogenblik, waarop ik de echtheid mijns geloofs twijfelachtig stel, stel ik ook in twijfel mijn deelhebben aan Christus en aan al Zijn heil, mijn deel hebben aan Gods beloften. En dat mag ik nooit doen.

Nog eens, God eischt van mij op elk oogenblik van mijn leven, dat ik rust in Zijn heil.

Daarom kan nooit goed zijn een vorm van

zelfonderzoek ten tijde, dat van dat b. Deze is uiteraaf Zelf-refl loof over Maar „ben ik daarmee dus ook r denken.

En als maar de zijn geloof ook al t van zij „Neen, kan, als staat in b

Het gelo tie van de blik op n als nieuw Neen, g de wezens Zoodra voor twee ook maar

Ook de niet meer maareen

Daarom „zelfreflec leekenis h in den zin onmogelijk daardoor ven bestre

Immers, van zelfo schort.

En waan ook overig functionee opgehoud

zelfonderz is het ool omdat in geloof i

Evenmin ken na ga ik wel we zijn leve „leef ik w over zijn v

vraag: „ge Het gelo zichzelf h fleeteeren, op deze w

Waarin gemeente l zelf hebbe een ander

Ik kan n nu eens c onderzoek.

Aan den Maar aa niet.

In allerl over deze den zin.

Bijna no toon geho

Zwijgen heden, reti tuiging nie

Daarom

HET

Eisch van t van Prof. I

Een van wer en c grootste, i neemt tuss risma en a tisch ambt ambt ter

Hoe mer is een nua caal acht verdere be Nieuwtesta

Vrijwel

en de wasdom

an 't geloof. Bij
at het eigenlijk
er ondervinden
ij Djoek wordt
waanzin. Waar-
kan vinden is:
hen worden ge-
hun boete zijn
rans en Nelia
boete heeft hun
het Grieksche
ent. En Petrus
er — rein voor
de taak zijn
den, haar zelfs
is geen sprake
ving. De „Heer-
zonder veel in-
ziek.

beschreven, die
nvan het klas-
zijn stijl een
demmen in-
istendom. Hier
e tendenzen bij
rantwoordelijk-
en van een lief-
pessimisme van

i vloek over de
opheffing daar-
missen we in
een zeer sterk
ken van dezen

H. S.

MEZEN

treffende, aan
(Groningen.)

ofs.

artikel in het
ook geschreven
of.
al de geloovige
of zelf maakt
uwing.
die zelf-reflectie
zichzelf toetst
wel het echte

eze redeneering
i van juistheid
der doordenken

in leven maken

geven hoe dat
wen, zich roert
de vruchten, die
n te ontdekken
og niet de volle
staan heeft ge-

eer noodig; im-
ogelijk zijn, dat
jn wonderwerk
xij, ontdekt aan
n ijver er ons
kracht des ge-
olkomener heer-

gd, dat tot die
en van een ant-
el ECHT?
onderzoek mag
ons geen plaats

ndsgehoorzaam-

van mijn leven
beloften. Wan-
is mijn geloof
I rusten in Gods
ggestapt op het

el, maar, eerlijk
j dat kan ont-

op de vraag:
uitgaan van de
hij tot de ont-
f niet echt is:
boek.

p ik de echt-
stel, stel ik ook
Christus en aan
i Gods beloften.

p elk oogenblik
i heil.
een vorm van

zelfonderzoek, die mij, al is 't ook maar voor korten tijd, dat rusten in die beloften, het aanvaarden van dat heil onmogelijk maakt.

b. Deze vorm van zelf-reflectie des geloofs, is uiteraard onbestaanbaar.

Zelf-reflectie des geloofs beteekent, dat het geloof over zichzelf nadenkt, zichzelf beschouwt. Maar het geloof, dat zichzelf de vraag stelt: „ben ik wel echt, werkelijk geloof“, heeft daarmee opgehouden geloof te wezen, en kan dus ook niet meer als geloof over zichzelf nadenken.

En als iemand daar nu tegen invoert: „ja, maar de wedergeboren mensch kan toch over zijn geloofsdaad nadenken, daarover reflecteren, ook al trekt hij op een oogenblik de echtheid van zijn geloof in twijfel? Dan antwoord ik: „Nee, dat kan niet; de wedergeboren mensch kan, als zoodanig, niet in actie zijn, tenzij hij staat in het geloof.“

Het geloof toch is niet maar een bepaalde functie van den nieuwen mensch, dien hij een oogenblik op non-actief kan stellen, en toch overigens als nieuwe mensch blijven functioneeren.

Nee, gelooven, rusten in Gods beloften, is de wezenswerkzaamheid van den nieuwen mensch.

Zoodra dat gelooven ophoudt en plaats maakt voor twijfel, is het niet meer mogelijk, dat hij ook maar iets meer doen kan naar zijn aard.

Ook de zelfbeproeving, die hij dan oefent, zal niet meer naar den aard des nieuwen levens zijn, maar een natuurlijk karakter gaan dragen.

Daarom, zelfs wanneer men in de uitdrukking: „zelfreflectie des geloofs“ aan geloof de beteekenis hechten zou: „hebbelijkheid des geloofs“ in den zin van: „leven der wedergeboorte“, is het onmogelijk dezen term te handhaven, wanneer men daaronder verstaat een zelfonderzoek in den boven bestreden zin.

Immers, ik herhaal het, wordt door dien vorm van zelfonderzoek de daad des geloofs opgeschort.

En waar de daad wordt opgeschort, daar kan ook overigens het nieuwe leven niet naar zijn aard functioneeren, daar heeft ook het zelfonderzoek opgehouden „geloofsdaad“ te zijn; maar als dat zelfonderzoek geen daad des geloofs is, dan is het ook geen zelf-reflectie des geloofs meer, omdat in dien term wordt uitgesproken, dat het geloof met zichzelf bezig is.

Evenmin als iemand, die over zijn eigen denken na gaat denken, begint met de vraag: „denk ik wel werkelijk“; evenmin als iemand, die over zijn leven na gaat denken, begint met de vraag: „leef ik wel werkelijk“; evenmin kan iemand, die over zijn geloof na gaat denken, beginnen met de vraag: „geloof ik wel echt“.

Het geloof, dat, naar zijn aard, zijn zekerheid in zichzelf heeft, zou niet meer over zichzelf reflecteeren, maar zichzelf verloochenen, als het op deze wijze zich met zichzelf ging bezighouden.

Waarin dan de zelfbeschouwing, die wij aan de gemeente hebben te prediken, en waartoe wij ons-zelf hebben op te wekken moet bestaan, daarover een andere maal.

Ik kan mij voorstellen dat menigeen zegt: „houdt nu eens op met al dat geschrijf over het zelfonderzoek.“

Aan den eenen kant zou ik dat ook wel willen. Maar aan den anderen kant durf ik het toch niet.

In allerlei bladen en geschriften is men bezig over deze dingen te spreken in tegenovergestelde zin.

Bijna nergens wordt daartegenover een andere toon gehoord.

Zwijgen zou m.i. beteekenen, in deze omstandigheden, retireeren, en dat mag ik, naar mijn overtuiging niet doen.

Daarom vooreerst nog een paar artikeltjes.

D. v. D.

HET BOEK VAN DE WEEK

Eisch van Gods Woord? Opmerkingen naar aanleiding van Prof. Dr. A. M. Brouwer, De Kerkorganisatie der eerste eeuw en wij.

IV.

Een van de groote verschillen tusschen Brouwer en de Gereformeerden, misschien wel het grootste, is, dat hij een radicale scheiding aanneemt tusschen Geest en ambt; of tusschen charisma en ambt; of tusschen Geestes- en charismatisch ambt ter eener en gemeente- of kerkelijk ambt ter anderzijde.

Hoe men dat uitdrukt is niet de hoofdzaak; dat is een nuance-kwestie. Dat men het verschil radicaal acht is van fundamenteel belang voor alle verdere beschouwingen van de vraagstukken der Nieuwtestamentische kerkorde.

Vrijwel alle Nieuwtestamentici van naam maken

deze scheiding. Misschien zal het groeiend inzicht, dat we in het Nieuwe Testament te doen hebben met een eenheid, een innerlijk geheel, waarin m.n. Paulus niet meer tegen andere apostelen wordt uitgespeeld, op den duur hierin wijziging brengen. Er zijn symptomen, die in deze richting wijzen.

We geven er een voorbeeld van, om te doen gevoelen, dat Brouwer met zijn radicale scheiding van Geestes- en kerkelijk ambt niet alleen de Gereformeerden tegenover zich heeft.

Brouwer zegt: „Van hen die vrije Geestes-ambten, charismatische ambten vervullen, zijn te onderscheiden die voorgangers, die uit benoeming en aanstelling door een bepaalde gemeente hun bevoegdheid ontvangen.“ (bl. 63).

Wij stellen daar tegenover, dat buitengewone gaven des Geestes, die men dan als charismata belijft, principieel niet van de gewone gaven des Geestes te onderscheiden zijn. Er is geen tegenstelling tusschen door God geroepen en charismatisch bekwaamde ambtsdragers en verkiezing door een gemeente. Immers zelfs bij de apostelen is in Hand. 1:23 vlg. van een middellijke keuze sprake.

Maar we stellen ook daar nu tegenover een uitspraak van K. L. Schmidt in Kittels woordenboek, III, 539: „Het Nieuwe Testament toont wel zeer duidelijk, dat er in het begin meer buitengewone gaven des Geestes (Pneumatikertum en Charismatikertum) waren dan later en dat in plaats van de charismatische ambten de oudsten en de opzieners gekomen zijn. Maar reeds de manier, waarop Paulus denkt en spreekt over de charismata, en geheel en al de manier, waarop hij de verbinding met de gemeente te Jeruzalem onderhoudt, toont aan, dat men niet spreken kan van een verschuiving van de „pneumatische“ (geestelijke) naar de „juridische“ opvatting, die de kerkorde wezenlijk anders zou doen zijn.“

Brouwer gaat zeer ver met het scheiden tusschen beide soorten ambten. Zoo zeer isoleert hij hen van elkaar, dat hij niet meer kan inzien, dat uit een zgn. louter kerkelijk ambtelijk opzienerschap reeds binnen de tijdsgrenzen van het Nieuwe Testament zich kan ontwikkelen de wetlige voortzetting van verdwijnende ambten als het apostelschap en de profetie. Uiteraard heeft dat een andere feitelijke invloed dan wanneer de tijd komt, dat apostelschap en profetie verdwijnen. Daarover loopt het verschil niet. Niemand zal beweren, dat „de eisch van Gods Woord“ een presbyteriaal-synodale kerkorde is, omdat Paulus en Petrus praeses synodi of iets dergelijks waren. Het gaat maar over de vraag, of een voorstelling als die onze bevestigingsformulieren geven rust op onverdedigbare exegese, ja dan neen.

Om die vraag nu nog nader onder de oogen te zien, willen we ten slotte eenige aandacht geven aan wat Brouwer van het ambt van den episcopus, den opziener, zegt.

Misschien herinnert men zich uit het vorige artikel, dat hij een opziener een bepaald soort van „oudste“ of presbyter of ouderling acht. De andere soort vormen volgens hem de diakenen. Zacht gezegd moet men hiervan opmerken, dat de geleerden het hierover niet eens zijn.

Brouwer redeneert aldus: „Oudsten worden in Hand. 20:17 genoemd als vertegenwoordigers van de gemeente van Efeze. En dan wordt in vs 28 gezegd, dat ze zijn aangesteld als opzieners van de gemeente. Hieruit is af te leiden, dat „oudsten“ opzieners kunnen zijn.“

Dit komt overeen, zoo gaat hij verder, met de gegevens van I Timotheus. Hoofdstuk 3 noemt de eigenschappen, waaraan opzieners en diakenen moeten beantwoorden. Later wordt in 5:17 vlg. over de tucht in de gemeente gehandeld en dan wordt niet van opzieners en diakenen, maar van oudsten gesproken. Oudsten is het samenvattende woord, en zoowel opzieners als diakenen vallen onder dat begrip. Dat past ook geheel op Titus 1:5 vlg. Titus moet van stad tot stad oudsten aanstellen, die aan bepaalde voorwaarden moeten voldoen, want een opziener moet onbesproken van gedrag zijn. Ook hier wordt de opziener tot de oudsten gerekend. (bl. 65).

Het betoog maakt nog al een gewrongen indruk. Men vergelijke het met wat Beyer schrijft ter verklaring van het woord opziener (Kittel, II, 612 vlg.). Van een onderscheid tusschen oudste en opziener wil hij niet hooren. Hij wijst het onderscheid af met een beroep op de rede, welke Paulus hield tot de oudsten van Efeze. Als „oudsten“ worden de leidende mannen uit Efeze aangeduid door Lukas, in zijn inleiding op de toespraak. Paulus zegt echter tot hen: „Hebt acht op u zelf en op de geheele kudde, waarover de Heilige Geest u tot opzieners gesteld heeft om de gemeente Gods te weiden.“ Van belang is hier het volgende: 1. Alle oudsten worden zonder onderscheid door Paulus opzieners genoemd. Oudsten zijn ze naar hun zijn, naar hun positie in de gemeente; opzieners naar hun taak. 2. Deze taak wordt in overeenstemming met 1 Petr. 2:25 en 5:2 vlg. aangeduid als hoeden. Maar niet het begrip herder, doch dat van opziener zet zich door. 3. Er was in een enkele

gemeente een reeks opzieners, tusschen wie blijkbaar geen rangonderscheid bestond. 4. De roeping van deze mannen als opzieners is volgens Paulus geschied door den Heiligen Geest. Daardoor is natuurlijk een keuze (vgl. Hand. 1:21 vlg.; 6:3 vlg.) niet uitgesloten, evenmin als een aanstelling door een apostel, misschien wel door Paulus zelf. (Hand. 14:23). Maar dat is niet het beslissende. Beslissend is alleen de werking van den Heiligen Geest, waarop de zending en de volmacht van het opzienerschap rust. 5. De inhoud van de opdracht is de waakzame en voorzorgende treffende leiding der gemeente op grond van het verlossingswerk van Christus.

Wanneer Beyer over Titus 1:7 spreekt, zegt hij precies het tegenovergestelde als Brouwer. Titus moet in de steden van Kreta oudsten aanstellen, precies als Paulus het volgens Hand. 14:23 in Klein-Azië heeft gedaan. Dat was de vorm, waarin na het weg gaan der missionarissen de voortduur van het gemeentelijk leven alleen te verzekeren was. De eischen, welke Titus aan de bekleders van het ouderlingen-ambt stellen moet, gelijken precies op die, welke in 1 Tim. voor den opziener gesteld worden. Inderdaad zien we dan ook Tit. 1:7 de wisseling der uitdrukking. In plaats van den oudste is plotseling nu sprake van den opziener. Dat is een nieuw dwingend bewijs, dat de beide aanduidingen van huis uit dezelfde zaak aanduiden, namelijk de leiding en vertegenwoordiging van de gemeente en het predikambt en de leiding van den eeredienst, wanneer apostelen en profeten en leeraars (de laatste rekent Beyer met velen ook tot de tijdlijke, voorbijgaande ambtsdragers van het Nieuwe Testament; gezien de combinatie „herder en leeraar“ en het herderschap der opzieners van Hand. 20 en nog op andere gronden betwijfel ik of dit juist is) niet aanwezig zijn.

Laat ons ten laatste zien, hoe Beyer zich de ontwikkeling der ambten van de presbyteriale kerkorde denkt, en bemoedigd worden door zijn betoog in ons vertrouwen in de globale juistheid onzer gedachte, dat de huidige kerkorde en de eisch van Gods Woord geen onmogelijke verbanden zijn, gelijk Brouwer wil, dat we van hem zullen leeren.

Het ligt in den aard der zaak, aldus Beyer — niet een Gereformeerde — dat er vaste kerkelijke ambten ontstonden. Jezus zond de twaalf uit. De opgestane droeg aan de apostelen den zendingarbeid op. Hun ambt konden ze niet aan anderen overdragen. Het was aan de onmiddellijke opdracht van Christus gebonden. Ook de profeten en leeraars (over hen zie de opmerking hierboven) stierven weg. Waar echter gemeenten ontstonden moesten menschen zijn, die van de gemeente het middelpunt vormden, ook wanneer de apostelen enz. niet aanwezig waren. Zij moesten de leiding geven, zonder welke het gemeentelijk leven niet bestaan kan. Ook voor deze „regeringen“ was een charisma noodig. 1 Kor. 12:28. Spoedig moest dat, wat aanvankelijk een zaak van den buitenkant scheen te zijn, zich betoonen als een hoogst belangrijke dienst van zielszorg, zoowel in den strijd met de buitenwacht als in het eigen gemeentelijk leven. Daarbij kwam de taak, de godsdienstoefening te leiden en te prediken. Dat heeft den inhoud gevormd van het ambt, dat we allerwege tegenkomen, wanneer van Paulus en Barnabas wordt bericht, dat ze reeds op hun eerste zendingsreis oudsten aanstelden, wanneer de apostel in Thessalonica en Rome de „voorstanders“ van onze statenvertaling kent en in Gal. 6:6—10 veronderstelt, dat er in de gemeenten van Galatië leeraars van het evangelie zijn, die recht hebben op levensonderhoud. Deze menschen heeten in Filippi „opzieners en diakenen“. Deze ambten zijn gebleven, toen de eigenaardige taak der tijdlijke ambtsdragers ophield. Hoe langer hoe meer zijn ze de ruggegraal van het kerkelijk leven geworden.

Na dit alles te hebben overwogen vinden we het jammer, dat Brouwer zijn geschrift publiceerde. De duidelijke tendenz is niet exegetisch te verantwoorden, maar de man, voor wien deze uitgave der populaire Libellenserie in de eerste plaats bedoeld is, kan de inhoud in de verste verte niet toetsen.

Te meer is dit jammer, omdat het geschrift over vele dingen den bijbellezer licht verschaft en sommige misvattingen zou kunnen opruimen, wanneer het niet met het badwater het kind wegwerpt. Nu het echter zeer kritisch moet worden gelezen, lijkt het ons voor het doel, waarvoor het geschreven is, ongeschikt.

Alleen immers al uit wat hierboven van Beyer werd overgenomen, zeker wanneer men er aan toevoegt, wat deze opmerkt over verschillende soorten opzieners of oudsten, n.l. die dubbele eerwaardig zijn als arbeidende in de woordverkoondiging, is het duidelijk dat we onze drie ambten niet op grond van een onverdedigbare uitlegging van de Schrift in onze kerkorde opnamen.

W.

R. S.